

Ka badbaadi gabadhaada Xanuunka iyo taaha Gudniinka

Bespaar uw dochter
de pijn
van besnijdenis

Inhoud

Voorwoord

Inleiding

Vormen van besnijdenis

Medische gevolgen van besnijdenis

Een verhaal over een besnijdenis van een Somalische vrouw

Reden voor de besnijdenis

Wie beslist over de besnijdenis van het meisje?

Islam en vrouwenbesnijdenis

Het standpunt van de Nederlandse overheid over besnijdenis

Tenslotte

**De kern van onze boodschap is:
'Voor veel vrouwen is het te laat, laten we onze dochters
beschermen.'**

Voorwoord

Deze brochure is een onderdeel van de voorlichtingscampagne ter preventie van vrouwenbesnijdenis ten behoeve van de Somalische gemeenschap. Naast de uitgave van deze brochure worden voorlichtingsbijeenkomsten tegen vrouwenbesnijdenis voor de Somaliërs in Nederland georganiseerd. Ook worden informatiebijeenkomsten over vrouwenbesnijdenis gegeven aan Nederlandse beroepskrachten en vrijwilligers betrokken bij de opvang en begeleiding van Somalische vluchtelingen. De campagne wordt gerealiseerd door de Federatie van Somalische Associaties in Nederland (FSAN).

Tot nu toe bestond er geen tweetalige brochure met achtergrondinformatie over vrouwenbesnijdenis in de Somalische én Nederlandse taal. De brochure behandelt de belangrijkste aspecten rondom vrouwenbesnijdenis. Bij de ontwikkeling van de brochure heb ik veel steun en advies gekregen van deskundigen uit de Somalische gemeenschap.

In het bijzonder wil ik hierbij M. Shirdoon, Yasin M. Nuur, Sirad Aden, A.M. Maalim, M. Farah Siad en Mohamed Yusuf noemen. Ik wil Sheek Mohamud Shible uit Eindhoven danken voor zijn adviezen en commentaar op het gebied van vrouwenbesnijdenis en de Islam en Paul Boersma voor zijn hulp bij de redactie van het Nederlandse gedeelte van de brochure. De voorlichtingscampagne ter preventie van vrouwenbesnijdenis is financieel mogelijk gemaakt door subsidie van het Ministerie van VWS.

Amsterdam, februari 1997

Zahra Siad Naleie

Projectcoördinator voorlichtingscampagne ter preventie van vrouwenbesnijdenis

Inleiding

Vrouwenbesnijdenis is een eeuwenoude traditie, die nog steeds in veel landen voorkomt, vooral in Afrika en een deel van de Aziatische landen. Er zijn verschillende vormen van vrouwenbesnijdenis. De meest schadelijke vorm is de zogenaamde Faraonische besnijdenis (infibulatie). De infibulatie wordt in landen als Somalië, Ethiopië, Djibouti, Soedan en Mali toegepast.

Sinds de jaren tachtig zijn er in Somalië een reeks publicaties uitgegeven en wetenschappelijke onderzoeken verricht over de medische, sociale en psychische gevolgen van vrouwenbesnijdenis. Van 1987 tot 1990 is in de grote steden in Somalië, onder andere Mogadishu, een intensieve campagne gevoerd ter uitroeiing van vrouwenbesnijdenis. Om dit doel te bereiken werd veel gebruik gemaakt van de media. Het daadwerkelijke effect van de voorlichtingscampagne is vanwege de oorlog niet empirisch onderzocht. Toch kan worden vastgesteld, dat de campagne heeft bereikt, dat vrouwenbesnijdenis sindsdien een bespreekbaar onderwerp is geworden.

In juni 1988 is er in Mogadishu een internationaal congres over het probleem vrouwenbesnijdenis gehouden. Alle deelnemers van dit congres zijn tot de conclusie gekomen, dat er een bewustwordingscampagne moet komen in de landen, waar vrouwenbesnijdenis wordt toegepast. De tegenstanders van de vrouwenbesnijdenis in Somalië hopen dat voor het jaar 2000 deze schadelijke praktijk tot 50% teruggebracht kan worden. Islamitische geleerden zijn het er veelal over eens, dat vrouwenbesnijdenis niet religieus verplicht is. Het wordt niet in de Koran en tradities (hadith) genoemd. De Koran waarin over allerlei zaken wordt gesproken, die betrekking hebben op vrouwen, zoals **menstruatie, borstvoeding en zwangerschap**, rept met geen woord over vrouwenbesnijdenis. Dit bevestigt, dat vrouwenbesnijdenis geen religieuze gronden in de Islam heeft.

Vormen van besnijdenis

In het algemeen bestaan er drie vormen van vrouwenbesnijdenis:

1. *Incisie*: Er wordt een klein sneetje in de voorhuid van de clitoris gemaakt met als reden een beetje bloed te laten vloeien. Dit is de mildste vorm van besnijdenis.
2. *Clitoridectomie*: Bij deze vorm van besnijdenis worden de clitoris en de kleine schaamlippen geheel of gedeeltelijk weggehaald.
3. *Infibulatie (faraonische besnijdenis)*: Bij deze vorm van besnijdenis worden de clitoris, kleine en grote schaamlippen geheel of gedeeltelijk verwijderd. Na aaneenhechting van de resterende schaamlippen blijft een kleine opening over voor urine en menstruatiebloed.

Somaliërs noemen de eerste twee typen van besnijdenis 'Sunna'.

Medische gevolgen van besnijdenis

Als gevolg van vrouwenbesnijdenis zijn lichamelijke gevolgen direct en op langere termijn te onderscheiden.

Directe gevolgen:

1. *Extreme pijn*: De ingreep gebeurt vaak zonder plaatselijke verdoving. Door de angst en de intense pijn kan het meisje in een shocktoestand raken.
2. *Bloeding*: Vlak na de besnijdenis kan een bloeding ontstaan. Deze is het gevolg van de verwijdering van de clitoris en/of de beschadiging van de kleinere bloedvaten. Het bloedverlies kan zo ernstig zijn, dat het meisje eraan sterft.
3. *Kans op acute infectie*: Gezien de onhygiënische omstandigheden, zoals het gebruik van onsteriele mesjes en traditionele geneesmiddelen voor de genezing van de wond, kan een ernstige infectie ontstaan. Soms loopt het pas besneden meisje hierdoor septicemia of tetanus op.
4. *Het vasthouden van urine*: Vlak na de besnijdenis komt het bijna altijd voor, dat het meisje haar urine langdurig, soms 48 uur, vasthoudt. Door de ingreep is het urineren te pijnlijk. Er kan hierdoor een ontsteking ontstaan. Bovendien kunnen zich vaginastenen vormen door het achterblijven van urine in de vagina.
5. *Herinfibulatie*: Een paar weken na de ingreep wordt de vaginale opening van het meisje door de uitvoerster van de besnijdenis gecontroleerd. In het geval van een niet geslaagde infibulatie wordt de vagina opnieuw gehecht. Dit gebeurt meestal in het geval van een infectie of bij het voorkomen van problemen bij het urineren. Het herhalen van de ingreep kan onrust en angst bij het meisje oproepen. Zij kan er emotioneel door beschadigd worden.

Gevolgen op langere termijn:

1. *Pijnlijke menstruatie*: Het komt vrij vaak voor, dat een ongehuwd meisje last van buikpijn en menstruatieklachten heeft. Pijnstillers zijn hierbij het enige medicijn. De vagina-opening kan te nauw zijn om het menstruatiebloed door te laten. Deze obstructie van menstruatiebloed kan een ontsteking tot gevolg hebben. Soms hoort het menstruatiebloed zich op in de vagina of in de baarmoeder.
2. *Chronische infectie*: Ten gevolge van het niet goed kunnen doorstromen van urine en menstruatiebloed kan een chronische ontsteking van het bekken, vagina of urinewegen ontstaan. Een

opstijgende infectie van het bekken kan onvruchtbaarheid veroorzaken. Cysten van huidweefsel en abscessen in de vagina kunnen zeer groot worden.

3. *Huwelijksnacht*: Als het meisje in het huwelijk treedt moet de vernauwde vaginale opening weer vergroot worden. Tijdens de huwelijksnacht moet de man zelf de vaginale opening forceren. Of wordt er een defibulatie uitgevoerd door een traditionele vroedvrouw, een getraind arts of verpleegkundige. Hierna moet meteen een geslachtsgemeenschap plaatsvinden, hetgeen erg pijnlijk is. De meeste vrouwen lijden in het algemeen veel pijn bij seksuele omgang.
4. *De bevalling*: De bevalling van een kind verloopt vaak erg moeilijk. De huid van de vulva is niet meer zo elastisch, zodat zonder onmiddellijke hulp bij een lange uitdrijvingsfase grote risico's kunnen ontstaan. Tijdens de bevalling kunnen de organen gedeeltelijk of geheel inscheuren. De bevalling kan een dodelijke afloop hebben voor de moeder of het kind. Tijdens de bevalling kan het kind een hersenbeschadiging oplopen. Het tijdig insnijden (soms meer dan één episiotomien/inknippen) is noodzakelijk om deze risico's te voorkomen. Bloedingen tijdens de bevalling en kraamvrouwenkoorts na de bevalling kunnen dodelijk zijn voor de Somalische moeders. Na de bevalling kan recto-vaginale fistelvorming ontstaan.
5. *Psychologische gevolgen*: Over de psychologische gevolgen van vrouwenbesnijdenis is weinig onderzoek gedaan, omdat hierover gewoonlijk niet wordt gesproken. Veel Somaliërs zien besnijdenis niet als een probleem. De sociale druk om je te laten besnijden is groot. Toch is het een traumatische gebeurtenis, die angst en nachtmerries tot gevolg kan hebben. De pijnlijke herinnering en de verlittekening van de vulva kunnen een seksuele relatie negatief beïnvloeden. Schaamte, angst en pijn blijven de vrouwen vaak levenslang achtervolgen.

Een verhaal over een besnijdenis van een Somalische vrouw

Ruun is een Somalische vrouw. Zij is tweeëndertig jaar oud. Zij is geboren en getogen in een stad. Haar onderwijsniveau is te vergelijken met de mavo. Zij heeft vier kinderen, twee zonen en twee dochters. Op zevenjarige leeftijd heeft Ruun gezamenlijk met drie andere meisjes een besnijdenis ondergaan.

Ik heb gevraagd naar haar ervaringen tijdens haar besnijdenis. Haar antwoord luidde: 'Ik wist dat ik op een dag besneden zou worden of

zogenaamd 'rein' gemaakt zou worden. Ik was op dat moment heel blij met die nieuwe ervaring, omdat ik niet beter wist. Ik kan me nog herinneren, dat het heel vroeg in de ochtend was. Ik werd als eerste besneden, omdat ik de jongste van de vier meisjes was. Mijn moeder dacht, dat ik nog banger zou worden als ik de andere meisjes, die een stuk ouder waren dan ik, zou horen huilen en gillen tijdens hun besnijdenis. Mijn hele lichaam trilde toen ik de vrouw zag, die de operatie zou uitvoeren. Er waren ook andere vrouwen uit de buurt bij. Mijn moeder had ze uitgenodigd om het 'feest' bij te wonen. Ik werd door een paar vrouwen overmeesterd en gedwongen om te gaan zitten (naakt en benen uit elkaar). Op dat moment begon zonder verdoving de besnijdenis. Ik heb veel pijn gevoeld, zoveel pijn dat het eenvoudigweg niet te beschrijven is. Ik heb gehuild, gegild en tevergeefs geprobeerd te ontsnappen. Ik herinner me de woorden van de vrouwen die mij vasthielden. Zij zeiden: 'Goed hechten, heel goed, het gat kleiner maken.' Na de 'operatie' hebben ze me op een matje gelegd, liggend op mijn rug. Mijn moeder, die door onwetendheid verblind was, heeft me toen koekjes en andere lekkernij gebracht. Hoewel het er lekker uitzag, kon ik niet eten door de pijn. Daarna heb ik nog heel veel pijn gehad met het plassen. Ik kon een paar uren niet plassen. Dit maakte het nog erger. Zij hebben mijn voeten aan elkaar gebonden, hierdoor kon ik me alleen met een stok voorzichtig voortbewegen. Als ik over iets zou struikelen, liep ik het gevaar om nog een keer zonder verdoving gehecht te moeten worden. Het is gebruikelijk om een korte tijd na de besnijdenis te controleren of de huid weer goed aan elkaar gegroeid is. Mijn moeder dreigde mij, dat als ik me niet aan de voorschriften hield, ik na deze controle nog een keer besneden zou worden. Voor de controle nodigde mijn moeder twee vrouwen uit de buurt uit. Helaas keurden deze vrouwen het af. Zij adviseerde om de hechtingen over te doen. Na de schrik en teleurstelling hebben ze mij aangemoedigd (verplicht) om dit te laten doen. Ik zou anders in de toekomst niet als volwaardige vrouw door de maatschappij gerespecteerd worden. Ze hebben me vervolgens nog een keer gehecht. Na het herstel werd ik nogmaals gekeurd. Gelukkig was toen alles goed.'

Ik heb aan Ruun gevraagd of ze door de besnijdenis problemen heeft gehad. Ze antwoordde als volgt:

'Voordat ik in het huwelijk trad, heb ik veel menstruatieklachten gehad. De menstruatie kon niet goed naar buiten treden. Hiervoor heb ik een keer in het ziekenhuis gelegen. De dokter adviseerde mij om de opening een beetje te laten vergroten. Dit heb ik geweigerd. Na de geboorte van mijn kinderen, ben ik wat beter geworden.' Ik heb Ruun naar haar mening over besnijdenis gevraagd. Haar antwoord luidde

als volgt: 'Toen ik erachter kwam dat vrouwenbesnijdenis geen religieus ritueel is en dat het niet in de Heilige Koran vermeld wordt, heb ik besloten om mijn dochters niet te laten besnijden. Het is niet nodig en wordt alleen door onwetendheid gedaan. Ik wil niet dat mijn dochters door een besnijdenis lichamelijke en geestelijke schade oplopen.'

Reden voor de besnijdenis

De redenen voor het laten besnijden van een meisje zijn verschillend. Hier volgen een aantal redenen:

1. *Het maagd zijn:* Veel mensen geloven dat besnijdenis wordt toegepast als bescherming en voorkoming van seksuele contacten voor het huwelijk. Het waarborgt dat een nog niet getrouwd meisje maagd is en blijft. Maagd zijn heeft in de Somalische cultuur een hoog aanzien en respect. Maar maagd zijn en besnijdenis hebben niets met elkaar te maken. Het kan niet voorkomen dat een besneden meisje (zelfs een meisje, dat echt dicht is gemaakt) alles doet wat men wilde beletten. Daarbij kan een niet-besneden meisje ervoor zorgen, dat zij niets doet en afwacht totdat ze getrouwd is. Een besnijdenis kan dus niets voorkomen.
2. *Normen en waarden:* Veel mensen zien besnijdenis als norm. Vooral sommige van onze vrouwen gebruiken de regel: 'Ik werd besneden zoals mijn moeder en grootmoeder, daarom laat ik mijn dochter ook besnijden. Mijn dochter zal zeker niet onrein blijven.'
3. *Religie:* Veel mensen denken dat besnijdenis een religieuze verplichting is, maar er is geen enkele versie van de 'Heilige Koran', die dat verplicht. Er staat ook niets over besnijdenis in de 'Heilige Koran'. Ook heeft de profeet Mohammed besnijdenis niet verplicht in zijn Hadith (woorden van de profeet Mohammed). Dit wordt door veel religieuze geleerden bevestigd.
4. *Hygiëne en schoonheid:* Men zegt vaak dat een besneden meisje hygiënisch schoon en mooi is. Wetenschappelijk is bewezen dat wat betreft hygiëne het omgekeerde waar is. Bovendien is een meisje, zoals Allah haar geschapen heeft, het mooiste.

Wie beslist over de besnijdenis van het meisje?

Meestal worden de moeders als verantwoordelijk gehouden, maar ook de vaders beslissen mee. Soms is de vader het er niet mee eens. De

vader is het wettelijk hoofd van de familie in Somalië. Het komt ook voor, dat de moeder het niet wil en dat de vader haar onder druk zet om de operatie te laten uitvoeren. Soms speelt een oma een belangrijke rol. Zij kan, zonder dat de ouders het weten, het meisje laten besnijden. Zo wordt het arme kind slachtoffer van haar oma, zoals het volgende waargebeurde verhaal in Mali laat zien.

Een moeder vertelt:

'Mijn kinderen zijn in Frankrijk geboren. In de tijd dat mijn man en ik daar onze studie aan het afronden waren. Toen we in Mali terugkeerden, was het eerste wat mijn moeder aan mij vroeg of ik mijn kinderen had laten besnijden en infibuleren. Ik antwoordde 'nee' en maakte haar uitdrukkelijk duidelijk, dat ik dat niet wilde laten doen. Het was gedurende een vakantie. Nadat ik werk gevonden had, liet ik mijn kinderen vaak achter bij mijn ouders. Ik haalde ze dan in het weekend weer op. Op een dag, op de terugweg van mijn werk, ging ik mijn kinderen gedag zeggen. Ik was verbaasd om mijn dochters niet te zien. Normaal kwamen zij mij enthousiast begroeten. Toen ik mijn moeder vroeg waar ze waren, antwoordde ze door te wijzen naar de kamer, waar ze normaal sliepen. Ik vroeg me af of ze aan het slapen waren. Misschien wisten ze gewoonweg niet, dat ik er was. Ik ging de kamer binnen. Daar lagen ze op matjes op de grond. Ze waren bedekt met kleren. Met het zien van de gezwollen gezichtjes en ogen vol tranen, haalde ik verschrikt adem en schreeuwde het uit: 'Wat is dit? Wat is er met jullie gebeurd, mijn kinderen?' Maar zelfs voordat de kleine bewoonsters van de kamer konden antwoorden, bereikte de stem van mijn moeder mij: 'Stoor mijn kleinkinderen niet! Zij zijn vanochtend netjes besneden en keurig gehecht.'

Islam en vrouwenbesnijdenis

De besnijdenis is een oude traditie. Zij ontleent haar bestaan uit de tijd van de profeet Abraham. Hij liet zich besnijden op 80-jarige leeftijd. Daarna is besnijdenis voor mannen een religieus gebruik geworden. Een deel van de Islamitische geleerden gaat ervan uit, dat besnijdenis voor mannen een sunna is. Ze baseren dit op het feit dat de profeet Mohammed, vrede zij met hem, zich liet besnijden zoals Abraham.

De Islamitische geleerden voeren vrouwenbesnijdenis ook terug tot de tijd van de profeet Abraham, vrede zij met hem. De eerste vrouw, die deze praktijk onderging, was Hager, de tweede vrouw van Abraham,

moeder van Ismaël. Hieronder volgt de overlevering van deze gebeurtenis:

'Hager was een dienares van Sarah, de eerste vrouw van Abraham. Sarah heeft de profeet Abraham aangeraden om met Hager te trouwen, omdat zij zelf geen kinderen kon krijgen. Hager kreeg Ismaël. Na een tijd kreeg alsnog Sarah een zoon, Ishaq. Op een goede dag toen de twee zoons opgegroeid waren, wedijverden ze naar hun vader. Ismaël won deze strijd. Sarah was niet blij met het resultaat en werd kwaad op Hager. Zij zwoer tot God, dat ze drie lichaamsdelen van Hager af zou snijden. Abraham adviseerde om twee kleine gaatjes in de beide oren te maken en een deel van de clitoris af te snijden. Op deze manier zou Sarah haar eed volbrengen en Hager zou niet te veel leed ondervinden.' In ieder geval staat niet vast of Hager hiermee instemde.

Is vrouwenbesnijdenis een religieuze daad? Al de Islamitische geleerden zijn het erover eens dat vrouwenbesnijdenis, in het bijzonder de faraonische vorm, geen religieuze gronden heeft. Niettemin zijn er een deel van hen die een lichte vorm van vrouwenbesnijdenis goedkeuren, namelijk, clitoridectomie of sunna-vorm. Hieronder volgen een aantal uitspraken van bekende hedendaagse Islamitische theologen over vrouwenbesnijdenis. Sheek Mohammoud Shaltuut, het voormalig hoofd van de Al-Azhar Universiteit, zei in zijn boek 'Fataawi': 'Er is geen bewijs, dat vrouwenbesnijdenis een Islamitische handeling is.' Hij voegde hieraan toe: 'Het is volgens de Islam niet toegestaan om een mens een verwonding toe te brengen of een deel van zijn lichaam af te snijden, als daar geen zwaarwegende belangen mee gediend worden.' Het is heel duidelijk dat vrouwenbesnijdenis alleen maar schade met zich meebrengt, bijvoorbeeld ernstige klachten bij de menstruatie. Sheek Sayed Sabet zei over vrouwenbesnijdenis: 'Vrouwenbesnijdenis is noch verplicht noch toegestaan. Er is geen enkel vers van de Koran, die naar deze praktijk verwijst. Er zijn ook geen verwijzingen in de overlevering van de profeet Mohammed, vrede zij met hem, te vinden.' Sheek dr. Abdirrachman Al-Nager zei hierover: 'Ik verzoek alle moslims, waar ze ook mogen zijn, dat zij deze vreselijke duivelse handeling op hun dochters staken.'

Gelet op deze uitspraken van leidende hedendaagse Islamitische theologen is het duidelijk dat vrouwenbesnijdenis geen religieuze gronden heeft. Integendeel het is bewezen, dat het alleen maar schadelijk is.

Het standpunt van de Nederlandse overheid over vrouwenbesnijdenis

In Nederland is het verboden een meisje te besnijden. Dit geldt voor elke vorm van besnijdenis. Het is wettelijk strafbaar. Wie een besnijdenis toelaat of uitvoert zal vervolgd worden.

De boodschap van WHO over besnijdenis

WHO heeft het volgende bekendgemaakt:

‘WHO heeft alle dokters aanbevolen om geen vrouwenbesnijdenis uit te voeren en de faciliteiten van gezondheidsinstellingen niet voor besnijdenis ter beschikking te stellen.’

‘WHO heeft opdracht gegeven om elke soort vrouwenbesnijdenis over de hele wereld uit te bannen.’

Veel westerse landen, bijvoorbeeld Engeland, Frankrijk, Zweden en Zwitserland, hebben aan de oproep van WHO aan de wereld gehoor gegeven. Ze hebben in hun wetten vastgesteld dat besnijdenis een strafbare zaak is. Iedereen die vrouwenbesnijdenis toestaat of uitvoert is strafbaar. Er staat een gevangenisstraf op.

Tenslotte

Vrouwenbesnijdenis is een heel oude traditie en wordt zowel in steden als op het platteland nog steeds toegepast. Heel veel Somaliërs houden vast aan deze traditie. Hun argumentatie hiervoor is, dat het hun culturele identiteit is. Dit is echter niet te verdedigen.

Vrouwenbesnijdenis veroorzaakt pijn, bloedverlies en infecties. Het kan daarom geen ‘culturele identiteit’ genoemd worden. Onze culturele identiteiten zijn onder andere onze taal, mooie kleren, eten enz.

In deze folder hebben we duidelijk gemaakt welk leed vrouwen ondervinden na hun besnijdenis. Bovendien is duidelijk gemaakt dat vrouwenbesnijdenis op geen enkele wijze iets te maken heeft met religieuze verplichtingen. Om de praktijk van vrouwenbesnijdenis te stoppen moeten vrouwen een leeuwen-rol op zich nemen, ze zijn immers de slachtoffers.

De kern van onze boodschap is:

‘Voor veel vrouwen is het te laat, laten we onze dochters beschermen.’

Literatuurlijst

- Abdalle, Raqiya H.D. (1982). *Sisters in Affliction: Circumcision and infibulation in Africa*. London: Zed Books.
- AIDos (1988). *Female circumcision: Strategies to bring about change. Proceedings of the International Seminar on Female Circumcision, 13-16 June 1988, Mogdisho, Somalia*.
- Dorkenoo, Efua (1994). *Cutting the Rose: Female Genital Mutilation; The practice and its prevention*. Minority Rights Publication.
- Dorkenoo, Efua & Elworthy, Scilia (1992). *Female Genital Mutilation: Proposals for change*. Minority Rights Publication.
- Naleie, Zahra Siad (1991). *Circumcision in Somalia, policy memorandum for the eradication of Female Circumcision*.
- Sheik Dr. Abdelrahman al Naggari (1985). *Islam and Female Circumcision, workshop on traditional practices*. UN decade for women.